

GİF Bilgi Notu: Mesele Para Değil Dayanışma – Göç Anlaşması Nasıl Kurtulur

Hazırlayan: Selim Yenel

Suriye iç savaşı Türkiye ile AB'yi tekrar karşı karşıya getiren yeni bir göç krizine yol açmıştır. Meselenin özünde iki tarafın 18 Mart 2016 anlaşması yatmaktadır. Günümüzde karşılaşılan benzer konular gibi bu sorun da medyada basite indirgenmektedir: “2016 anlaşmasına göre AB'den alacağı mali destek karşılığında Türkiye, AB'ye gidecek insanları engellemeyi kabul etti.”¹ Bu ve benzeri açıklamalar konuyu basitleştirmekle kalmayıp, yanlış algılara da yol açmaktadır. Konunun çerçevesinin doğru çizilmesi gerekmektedir.

2011'de Suriye iç savaşı başlayınca ve mülteciler ülkemiz ile birlikte Lübnan ve Ürdün'e geçince, Türkiye'deki koşulların daha iyi olmasından dolayı uluslararası yardımların büyük kısmı bu iki ülkeye gitmiştir. Türkiye, Suriye sınırına kurduğu kamplara 250 bin mülteciyi yerleştirmiştir. Ancak kısa zamanda Suriyelilerin sayısı 2,5 milyonu aşarken, ülkemize gelen yabancılar, yaptığı katkılarından dolayı Türkiye'yi tebrik etmekle yetinmişlerdir.

Şansölye Merkel 2015 yılının ortalarında Almanya'nın sınırlarını mültecilere açacağını açıklayınca,² AB'ye giden Suriyeli ve diğer ülkelere gelen mülteci sayısı büyük miktarlara ulaşmış, dolayısıyla AB Türkiye'den yardım istemek zorunda kalmıştır. AB Komisyonu, önce Türkiye'ye ayrılan IPA fonundan kaynak aktarılmasını önermiştir. IPA fonları, aday ülkeleri üyeliğe hazırlamak için kullanılan fonları oluşturmaktadır. Haliyle AB'nin bu teklifi reddedilmiştir.

O yılın Ekim ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan, Belçika'ya bir devlet ziyareti yapmıştır. Ziyaret sırasında AB Konseyi, Komisyon ve Avrupa Parlamentosu başkanları ile bir çalışma yemeği düzenlenmiştir. Bu arada o dönemde Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin çok iyi olmadığı ve müzakere sürecinin tıkanmış olduğu hatırlanmalıdır. Bu “çok dostca” yemekte, AB tarafı, Türkiye'nin AB'ye yönelik göç hareketini durdurmasının karşılığında müzakere fasılların açılmasını, vize serbestleştirilmesinin

¹ https://www.theguardian.com/world/2020/feb/28/tensions-rise-between-turkey-and-russia-after-killing-of-troops-in-syria?utm_source=dailybrief&utm_medium=email&utm_campaign=DailyBrief2020feb28&utm_term=DailyNewsBrief

² <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/aug/30/immigration-asylumseekers-refugees-migrants-angela-merkel>

hızlandırılmasını, Gümrük Birliği'nin güncellenmesini ve henüz rakamı belli olmamakla beraber Suriyeliler için önemli mali yardımda bulunmayı önermiştir. Müzakerelerin sonucunda 29 Kasım'da anlaşmaya varılmıştır.³

Türkiye'den geçişlerde bir azalma olsa da yeterli kabul edilmemiş ve AB, Türkiye'dan ilave taleplerde bulunmuştur. Suriyelilere yeniden vize zorunluluğu konmuş, yasal olarak istihdam edilmelerine imkan sağlanmış ve sınırlar daha sıkı korunmaya başlanmıştır.

Bütün bu çabalara rağmen sayılar yine yeterince azalmamış ve bu kez AB, Türkiye'den yasa dışı yollarla geçen herkesi geri almasını talep etmiştir. Bu, yasa dışı yollarla Türkiye'den giden Suriyeli veya başka milliyetlerden olan göçmenlerin hepsinin geri alınması demektir. O sırada ülkemizdeki mültecilerin sayısı 3 milyona ulaşmış olduğundan oldukça zor bir kararla karşı karşıya kalınmıştır.

Türkiye, AB'den isteklerini arttırarak karşılığını almak koşuluyla bu talebi kabul etmiştir. Diğer bazı hususların yanısıra, Ekim 2016'da sonuçlandırılması öngörülen vize muafiyetinin Haziran ayına alınması, daha fazla müzakere fasıllarının açılması ve Suriyeliler için ek 3 milyar € sağlanması istenmiştir. Türkiye bu durumu AB ile ilişkilerin düzeltilmesi ve tekrar rayına oturtulması için bir fırsat olarak görmüştür. Sonuçta 18 Mart'ta anlaşma sağlanmıştır.⁴

Anlaşma açıklanır açıklanmaz, göç akını müthiş bir azalma göstermiş, hatta beklenenden hızlı düşmüştür. UNHCR verilerine göre Nisan 2016'da günlük geçişler bir ay öncesine kıyasla 86% azalmıştır. 25 Nisan'da ise bu sayı, sıfıra düşmüştür.

İkinci önemli konu, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yeniden yerleştirilmesidir. Yasa dışı olarak Yunanistan'a giden Suriyeliler Türkiye'ye döndükçe aynı sayıda Suriyelinin AB ülkelerine yerleştirilmesi öngörülmüştür. Bu süreç başlamakla beraber, ikinci aşamaya hiçbir zaman geçilememiştir. 18 Mart anlaşmasının 4. maddesine göre: *"Türkiye ve AB arasındaki düzensiz geçişler sona erdiğinde ya da en azından büyük ölçüde ve sürdürülebilir şekilde azaltıldığında Gönüllü İnsani Kabul Planı uygulamaya konulacaktır. AB üye devletleri bu plana gönüllülük esasında katkıda bulunacaktır."* Böylece Suriyeli mülteciler, yasa dışı ve tehlikeli yollarla AB ülkelerine gideceklerine, düzenli ve yasal yolları kullanabileceklerdir. Görüşmeler sırasında Şansölye Merkel Almanya'nın yılda 150 bin Suriyeliyi alabileceğini söylemiştir.

Eylül 2015 ve Mart 2016 tarihleri arasında, Türkiye ile AB arasında uzun zamandır görülmemiş bir diyalog dönemi yaşanmıştır. Sadece dört ay içinde 28 ülke ile en üst seviyede üç Zirve yapılmıştır. Alman Şansölyesi ve Konsey Başkanı Tusk bu dönemde Türkiye'yi birkaç kez ziyaret etmişlerdir.

³ https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/29_kasim_2015_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf

⁴ https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf

GİFGRF

Göç krizi iki tarafı ne kadar yakınlaştırdıysa, 15 Temmuz darbe girişimi ve sonrası, tarafları birbirinden o derece uzaklaştırmıştır.

Türkiye, taahhütlerini yine de yerine getirirken, AB tarafı bu konuda seçici davranmıştır. AB'ye göçenlerin sayısı önemli ölçüde azalınca AB, sözlerini yerine getirmek için bir neden görmemiştir. Vize muafiyeti konusunda Türkiye'nin tamamlaması gereken altı kriter kaldığından, AB'nin bu konudaki taahhütünü yerine getirmemesinde hak payı olsa bile, diğer alanlarda sadece bahane üretmiştir.

AB'nin sürekli eleştirdiği adalet, yargı ve temel hakları kapsayan 23. ve 24. Fasılların açılmamasının anlamı yoktur. AB, Gümrük Birliği'nin güncellenmemesi için siyasi durumu ileri sürmektedir. Ekonomik ve ticari unsurları olan Gümrük Birliği'nin iki tarafa da yararlı olacağı düşünüldüğünde, bunun da manası anlaşılmamaktadır. Suriyeli mültecilere sağlanması öngörülen 3+3 milyar €'nun ilk kısmı çok yavaş aktarılmış, ikinci kısmının projelere bağlanması ise ancak yeni tamamlanmıştır.

Türkiye ücretsiz sağlık hizmetleri gibi birçok imkan sağladığından, Suriyeli mülteciler için ülkemizin harcadığı miktarı tam olarak bilmek mümkün değildir. Ancak tam rakam ne olursa olsun, buna kıyasla AB'nin yardımını mütevazî kalmaktadır.

En önemli nokta, AB'nin ülkemizde yasal yollardan bulunan Suriyeli mültecilere yönelik sözünü yerine getirmemesidir.

Eğer AB özellikle son husus başta olmak üzere taahhütlerini yerine getirseydi bu mevcut sorunu yaşamazdık. Sürekli bahane üreterek vaatlerini yerine getirmeyen bir AB'ye Türkiye'nin güvenmesi beklenebilir mi? Mevcut durumdan çıkmanın yolu, AB'nin 18 Mart anlaşmasına uyması ve Türkiye'nin üstlendiği yükü hafifletmesinden geçmektedir. İki taraf bir an önce oturup, güven tazelemelidir. Mesele para değil, dayanışmadır.